

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเหตุฉกรรจ์และการโอนคดี
ในความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชน*
LEGAL MEASURES REGARDING THE DETERMINATION OF CRITICAL
EVENTS AND THE TRANSFER OF CRIMINAL LIABILITY CASES OF
CHILDREN AND YOUTH

ศรวุฑ พูลสวัสดิ์

Sarawut Poolsawat

มหาวิทยาลัยรังสิต

Rangsit University, Thailand

*Corresponding author E-mail: Tummer.poolsawat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเหตุฉกรรจ์และการโอนคดีในความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชน เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยกับต่างประเทศ เป็นแนวทางในการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสังคมไทย ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ศึกษามาตรการทางกฎหมายการกำหนดเหตุฉกรรจ์และการโอนคดี ในความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย เปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษและเวลส์ ผลการศึกษาพบว่ามาตรการทางกฎหมายของไทยกำหนดอายุของผู้กระทำความผิด ที่เข้าข่ายเด็กและเยาวชนไว้ที่อายุ 10-18 ปี อังกฤษและเวลส์ สหรัฐอเมริกา กำหนดที่อายุ 7-18 ปี และฝรั่งเศส 13-18 ปี กระบวนการทางกฎหมาย ประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษและเวลส์ มีการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน แยกจากศาลคดีธรรมดา เน้นแนวคิดสวัสดิภาพเด็ก การรับบทลงโทษ กฎหมายของไทยจะเปลี่ยนโทษจำคุก เป็นการคุมความประพฤติ หรือฝึกอบรม แตกต่างจากสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษและเวลส์ สามารถจำคุกได้ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ การโอนคดีไทย สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส สามารถโอนคดีได้ หากเป็นเหตุฉกรรจ์ ส่วนประเทศอังกฤษและเวลส์ ไม่สามารถโอนคดีได้ ประเทศไทยให้ความคาดหวังว่าเด็กจะกลับตัวเป็นคนดี แต่ในต่างประเทศให้ความสำคัญด้านความยุติธรรม แม้จะเป็นเด็ก ก็จะได้รับโทษ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมกับเหยื่อ

* Received December 19, 2022; Revised January 9, 2023; Accepted February 19, 2023

และสังคม จึงเสนอแนะให้มาตรการทางกฎหมายของประเทศไทยได้ศึกษาและนำแนวทางมาปรับใช้ ทั้งด้านอายุของผู้กระทำผิด กระบวนการดำเนินคดี การรับโทษ และการโอนคดีเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการพิจารณาคดี

คำสำคัญ: การโอนคดี , การกำหนดเหตุฉกรรจ์ , ความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชน , มาตรการทางกฎหมาย

Abstract

This research analyzes the concepts, theories, and research related to the determination of serious incidents and the transfer of cases in criminal liability of children and youth. Comparison of legal measures in Thailand and other countries It is a guideline to improve to suit Thai society. Use qualitative research to collect information from documents Study of legal measures, determination of serious incidents, and transfer of cases. in the criminal liability of children and youth in Thailand Compared to the United States, France, England, and Wales. The study found that Thai legal measures determine the age of offenders. Eligible for juveniles at the age of 10-18, England and Wales, the United States, at the age of 7-18, and France, 13-18, legal proceedings, Thailand, the United States, France, England, and Wales. There are juvenile trials. separate from ordinary courts Emphasis on child welfare concepts punishment Thai law will change the prison sentence. It is probation or training, unlike the United States, France, England, and Wales. can be imprisoned Like adults, the transfer of cases from Thailand, the United States, and France can be transferred. If this is a serious event England and Wales can't transfer the case Thailand gives the expectation that children will turn into good people. But in foreign countries, the importance of justice even as a child will be punished To achieve justice for victims and society, it is recommended that the legal measures of Thailand be studied and applied. both the age of the offender prosecution process, punishment, and transfer of cases to ensure suitability for the trial.

Keywords: transfer of cases, Determination of action, Criminal liability of children and youth, legal measures

บทนำ

ในประเทศไทยการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนมีข้อจำกัดว่าไม่สามารถใช้วิธีการลงโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ได้ ดังจะเห็นได้จากการที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73-76 (พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2565, 2565) ได้บัญญัติเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชนไว้อย่างชัดเจน ทำให้ศาลไม่สามารถพิจารณาพิพากษาลงโทษเด็กและเยาวชนเกินกว่าอายุ หรือความรับผิดชอบของเด็กหรือเยาวชนที่จะสามารถกระทำได้ ดังนั้นไม่ว่าเด็กหรือเยาวชนจะไปก่อคดีอาญาที่มีลักษณะร้ายแรงเพียงใดก็ตาม อายุของผู้กระทำความผิดก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ศาลต้องนำมาใช้ประกอบการพิจารณาในเรื่องของบทลงโทษอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ว่า โทษประหารชีวิตและโทษจำคุกตลอดชีวิตมิให้นำมาใช้บังคับแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และบทบัญญัติวรรคสาม บัญญัติว่า ในกรณีผู้ซึ่งกระทำความผิดในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีได้กระทำความผิดที่มีระวางโทษประหารชีวิตหรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ถือว่าระวางโทษดังกล่าวได้เปลี่ยนเป็นระวางโทษจำคุก 50 ปี (สำหรับ กิติ ศุภการ, 2562) คดีนี้ขณะกระทำความผิดจำเลยทั้งสาม มีอายุเกิน 15 ปี แต่ไม่เกิน 18 ปี จึงได้ลดมาตราส่วนโทษให้กึ่งหนึ่ง

จากสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาอาชญากรรมเกี่ยวกับชีวิตร่างกายที่ผู้กระทำความผิดเป็นเด็กและเยาวชน (Juvenile Delinquency) ที่ปรากฏอยู่ในสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือสื่อทางสังคมออนไลน์มีอยู่จำนวนมากที่พฤติการณ์ในการกระทำความผิดนั้นมีความรุนแรง โหดเหี้ยม ไม่เกรงตัวต่อบทลงโทษและบาปบุญคุณโทษนั้นถือว่าเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติอีกประการหนึ่ง เนื่องจากเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญที่จะเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไป แต่ในช่วงวัยแห่งการเรียนรู้และพัฒนานั้น เด็กและเยาวชนกลับตกเป็นผู้ต้องหาทั้งในคดีความผิดอาญาธรรมดา จนถึงคดีอาญาที่มีความรุนแรง โหดเหี้ยมผิดวิสัยเฉกเช่นเดียวกับการกระทำของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ที่เราเรียกว่า “อาชญากร” ทั้งกรณีที่เด็กและเยาวชนเลือกกระทำผิดเอง หรือแม้กระทั่งการกระทำความผิดที่เกิดจากการบังคับขู่เข็ญ ชักจูง หลอกล่อให้กระทำจากบุคคลอื่น

สำหรับสถานการณ์ดังกล่าวในประเทศไทย ปัจจุบันพบว่าการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนจากข้อมูลรายงานสถิติคดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, 2564) ประจำปี 2564 พบว่า เด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ มีจำนวนทั้งสิ้น 14,593 คดี โดยสามารถจำแนกตามฐานความผิดได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ทั่วประเทศ จำแนกตามฐานความผิด ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

ฐานความผิด	จำนวน	ร้อยละ
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	1,857	12.73
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	1,477	10.12
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	721	4.94
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครอง	257	1.76
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	6,943	47.58
ความผิดอื่นๆ	3,338	22.87
รวม	14,593	100.00

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าในจำนวนคดีเด็กและเยาวชนซึ่งถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯทั่วประเทศ จำนวนทั้งหมด 14,593 คดีเมื่อพิจารณาจำแนกตามฐานความผิด พบว่า คดีส่วนใหญ่เป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษมากที่สุด คือ มีจำนวน 6,943 คดีคิดเป็นร้อยละ 47.58 ของคดีทั้งหมด รองลงมา เป็นคดีที่มีฐานความผิดอื่นๆ เช่น พ.ร.บ.จราจรทางบก พ.ศ.2522 และพ.ร.บ.การพนัน พ.ศ.2478 นอกจากนั้นเป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินมีจำนวน 1,857 คดีเป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกายมีจำนวน 1,477 คดีเป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับเพศ จำนวน 721 คดีและเป็นคดีที่มีฐานความผิดเกี่ยวกับความมั่นคง ความสงบสุข เสรีภาพและการปกครอง จำนวน 257 คดีซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12.73 10.12 4.94 และ 1.76 ตามลำดับ

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แม้ว่าเด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการกระทำความผิดในคดีอาญาไม่แตกต่างกับผู้ใหญ่ แต่กระบวนการทางกฎหมายที่นำมาใช้กับเด็กและเยาวชนนั้นกลับมีความแตกต่างกับผู้ใหญ่ที่กระทำความผิดในคดีเดียวกัน กล่าวคือ ไม่ว่าศาลจะพิจารณาคัดสินให้จำคุกเด็กและเยาวชนหรือไม่ก็ตาม แต่โทษนั้นจะได้รับการเปลี่ยนเป็นการส่งไปฝึกอบรมในสถานพินิจฯ แทน แม้ว่ากฎหมายวิธีพิจารณาคดีเยาวชนจะมี “ช่องทางฉุกเฉิน” ว่าในกรณีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดร้ายแรงออกจากรั้วเกินเด็กให้กลับไปปรับใช้กฎหมายผู้ใหญ่แทนได้ (MGR ONLINE, 2563) แต่ในความเป็นจริงศาลเยาวชนและครอบครัวกลับไม่ได้โอนคดีไปยังศาลธรรมดาตัดสินทั้งๆ ที่ในหลักปฏิบัติสามารถทำได้ หากศาลเยาวชนและครอบครัวพิจารณาโดยคำนึงถึงสภาพร่างกาย สภาพจิต สติปัญญาและนิสัยแล้วเห็นว่าในขณะกระทำความผิดหรือในระหว่างการพิจารณาเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดมีสภาพเช่นเดียวกับบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป (พงศ์พิทักษ์ สละชีพ, 2563) นอกจากนั้นจากผลการตัดสินลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดทางอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัวมักใช้วิธีการคัดกรองเพื่อให้เด็กหรือเยาวชนที่ยังไม่สมควรจะมีคำพิพากษา ศาลจะมีคำสั่งให้ปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว หรือจะส่งตัวไปควบคุมไว้ยังสถานพินิจแห่งใดแห่งหนึ่งชั่วคราว

เพื่อให้เด็กหรือเยาวชนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับคืนสู่สังคมและใช้ชีวิตอย่างมีบทบาทในเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้หากเด็กหรือเยาวชนสามารถปฏิบัติตามคำสั่งศาลในมาตรการสำเร็จ เด็กหรือเยาวชนจะถูกคัดกรองออกจากกระบวนการยุติธรรม ศาลจะมีคำสั่งยุติคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา และให้ถือว่าสิทธิภาคีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป (สำนักแผนงานและงบประมาณสำนักงานศาลยุติธรรม, 2561) หรือไม่มีการโอนคดีไปยังศาลธรรมดาเพื่อให้พิจารณาพิพากษาตัดสินลงโทษแทนใดๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นจะเห็นว่าศาลเยาวชนและครอบครัวพยายามเลี่ยงโทษคุมขังเด็กและเยาวชนให้น้อยที่สุด (กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม, 2564) ซึ่งไม่สามารถตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของการลงโทษได้ (อรนิตย์ บุญยรัตพันธุ์, 2547) ฉะนั้นการที่กฎหมายให้ความคุ้มครองเด็กหรือเยาวชนเช่นนี้อาจเป็นช่องว่างในทางกฎหมายที่ทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่เกรงกลัวต่อการกระทำความผิด ไม่เข็ดหลาบ และกลับมามีการกระทำความผิดซ้ำอีก (สุทธิดา ใจสำริด, 2563) ดังนั้นในการกำหนดโทษจึงเป็นหน้าที่สำคัญของศาลที่ศาลต้องพิจารณาถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 56 ได้แก่ อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด หรือเหตุอื่นอันควรปรานี ประวัติการกระทำความผิด เพื่อให้ศาลสามารถวิเคราะห์ได้ว่าผู้กระทำความผิดรายนั้นๆ มีความสามารถที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเองได้หรือไม่ เพียงใด แต่หากพิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดไม่สามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขพฤติกรรมของตนเองได้แล้วกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีกก็สมควรได้รับการลงโทษที่หนักขึ้นกว่าเดิม เพื่อเป็นการยับยั้งมิให้เด็กหรือเยาวชนรุ่นต่อไปก่อพฤติกรรมลอกเลียนแบบเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการดำเนินการทางกฎหมายคดีอาญาของเด็กและเยาวชน ในต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับใช้กับประเทศไทย เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดจิตสำนึก รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี และมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมมากยิ่งขึ้น ป้องกันปัญหาการกระทำความผิดซ้ำ และพฤติกรรมลอกเลียนแบบ อาจนำไปสู่การลดการกระทำผิดเหตุฉกรรจ์ของเด็กและเยาวชนได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเหตุฉกรรจ์และการโอนคดีในความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเหตุฉกรรจ์และการโอนคดีในความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชน
3. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเหตุฉกรรจ์และการโอนคดีในความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนของประเทศไทยกับต่างประเทศ
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางปรับปรุงแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Search/Written Material) แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาศึกษา และวิเคราะห์ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมายของไทย โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเหตุการณ์และการโอนคดี ในความรับผิดชอบของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย เปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา ประเทศฝรั่งเศส ประเทศอังกฤษและเวลส์

ผลการวิจัย

1. ด้านอายุของผู้กระทำผิด

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีการแบ่งช่วงอายุของเด็กและเยาวชนออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ (1)ต่ำกว่า 10 ปี ไม่ต้องได้รับโทษ (2)อายุ 10-15 ปี อยู่ในเกณฑ์การรับโทษ “วิธีการสำหรับเด็ก” (3)15-18 ปี กฎหมายเปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจ โดยศาลที่พิจารณาคดีอาจเลือกลงโทษทางอาญาแก่เด็กเช่นเดียวกับกรณีคนทั่วไป (แต่ให้ลดโทษลงกึ่งหนึ่งของโทษที่กฎหมายกำหนดไว้) หรือศาลอาจจะเลือกใช้วิธีการสำหรับเด็กอย่างที่ใช้กับเด็กอายุ 10 ปี ไม่เกิน 15 ปี ก็ได้ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดอายุของเด็กและเยาวชน เป็น 2 ช่วง ได้แก่ (1)อายุต่ำกว่า 7 ปีบริบูรณ์ ไม่ต้องได้รับโทษตามกฎหมาย และ(2)มีอายุระหว่าง 7-18 ปี แต่ในบางมลรัฐ ไม่มีการกำหนดอายุขั้นต่ำในการกระทำผิดของเด็ก ประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้กำหนดอายุของเด็กและเยาวชน เป็น 2 ช่วง ได้แก่ (1)อายุต่ำกว่า 13 ปีบริบูรณ์ ไม่ต้องได้รับโทษตามกฎหมาย และ(2)มีอายุระหว่าง 13-18 ปี ส่วนประเทศอังกฤษและเวลส์ ได้กำหนดอายุของเด็กและเยาวชน เป็น 2 ช่วง ได้แก่ (1)อายุต่ำกว่า 10 ปีบริบูรณ์ ไม่ต้องได้รับโทษตามกฎหมาย และ(2)มีอายุระหว่าง 10-18 ปี

2. ด้านกระบวนการทางกฎหมาย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษและเวลส์ ล้วนมีการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน แยกจากศาลคดีธรรมดา โดยการดำเนินการพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว มุ่งเน้นหลักแนวคิดสวัสดิภาพของเด็กเป็นหลัก เช่นไม่มีการส่งตัวไปอยู่ในเรือนจำ มุ่งเน้นให้อยู่ภายใต้การดูแลของผู้เชี่ยวชาญมากกว่าการคุมขังของตำรวจ การพิจารณาคดีเป็นความลับ แต่จะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยทางด้านระยะเวลาในการส่งตัวผู้กระทำผิด และรายละเอียดอื่นๆ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกามีเจ้าหน้าที่เฉพาะที่เรียกว่าเจ้าหน้าที่อินเทค ในการรวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ ทั้งสภาพแวดล้อม ครอบครัว สังคม สุขภาพกาย สุขภาพจิต ทั้งของผู้กระทำผิด และของเหยื่อส่งให้กับศาลเพื่อประกอบในการพิจารณาคดี

3. ด้านการรับทลงโทษ

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทย กรณีเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษทางอาญา เช่น เปลี่ยนโทษจำคุก เป็นการส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรม หรือการคุมความประพฤติ เป็นความมุ่งหมายที่ไม่ต้องการให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับการลงโทษเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูอย่างเหมาะสม ซึ่งแตกต่างจากสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส อังกฤษและเวลส์ ซึ่งประเทศเหล่านี้หากว่าพิจารณาจากคดี สภาพแวดล้อม จิตใจ พฤติกรรม การเตรียมการ ความตั้งใจในการก่อเหตุแล้ว หากตัดสินได้ว่า เป็นเหตุฉกรรจ์ หรืออาจมีการก่อเหตุซ้ำ เป็นภัยต่อสังคม สามารถสั่งจำคุก เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ได้

4. ด้านการโอนคดี

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทย สามารถโอนคดีได้ ตามวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มีอยู่ด้วยกัน 4 ประการ คือ การโอนคดีเพราะข้อเท็จจริงในเรื่องอายุผิดพลาด (มาตรา 14) การโอนคดีกรณีฟ้องเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร่วมกับผู้ใหญ่ในศาลธรรมดา (มาตรา 96) การโอนคดีกรณีสภาพร่างกาย จิตใจมีสภาพเช่นเดียวกับเด็กหรือเยาวชน (มาตรา 97) และการโอนคดีกรณีพิเศษที่อาจจะเกิดเหตุร้าย (มาตรา 98) เช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศส ที่หากพิจารณาแล้ว พบว่า เป็นเหตุฉกรรจ์ มีการก่อเหตุที่ร้ายแรงก็สามารถโอนคดีไปยังศาลธรรมดา เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดได้รับบทลงโทษ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ให้สมกับฐานความผิด และให้เกิดความยุติธรรมต่อเหยื่อและสังคม ส่วนประเทศอังกฤษและเวลส์นั้น ไม่สามารถโอนคดีได้ แต่หากพิจารณาแล้วว่า เป็นเหตุฉกรรจ์สมควรได้รับโทษเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ก็สามารถพิจารณาโทษจำคุกหรือประหารชีวิตเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ได้

อภิปรายผล

1. ด้านอายุของผู้กระทำความผิด กฎหมายของประเทศไทย และประเทศอื่นๆ มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ในด้านของอายุขั้นต่ำของผู้กระทำความผิด แต่อายุสูงสุดของเด็กและเยาวชนจากการศึกษาในทุกประเทศจะเท่ากันที่ไม่เกิน 18 ปี สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน (ปัทสรา บุตรจินดา และญาติกา ศยปนนท์, 2562) ที่ได้กล่าวถึง ประเด็นอายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นมีอายุน้อยลงเรื่อยๆ และการกระทำความผิดมีลักษณะที่รุนแรงมากขึ้น จึงทำให้เห็นว่าการกำหนดโทษจะคำนึงเพียงอายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูที่สภาพจิตใจ พฤติการณ์ที่เด็กและเยาวชนได้กระทำลงไปมาประกอบด้วย รวมถึงกฎหมายที่มีอยู่มีลักษณะ

เป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอย่างเคร่งครัด ไม่มีการลงโทษจำคุก ทำให้เมื่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกลับมากระทำความผิดซ้ำ ศาลจึงไม่สามารถใช้มาตรการบวกโทษ เพิ่มโทษ นับโทษต่อได้ จึงควรมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความเกรงกลัวต่อบทลงโทษที่จะได้รับและไม่หันกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

2. ด้านกระบวนการทางกฎหมาย ก็มีความสำคัญกับการพิจารณาคดีเช่นกัน เพราะจะทำให้ ชี้ให้เห็นถึง เหตุจูงใจ ความตั้งใจ ในการกระทำความผิดได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการใช้ดุลพินิจลงโทษเยาวชน กรณีศึกษานักเรียนยกพวกตีกัน (อุดม แก้วต่าย, 2555) ที่ได้กล่าวถึงการแยกกลุ่มผู้กระทำความผิดตั้งแต่ในขั้นตอนการจับกุมในช่วงแรก เพื่อเป็นการแยกกลุ่มผู้นำไปดำเนินขั้นตอนคดีสถานหนัก และกลุ่มที่โดนชักชวนโดยขาดการไตร่ตรองอาจเป็นเพียงให้คำแนะนำปรับพฤติกรรมแล้วปล่อยตัวไป ดีกว่าที่จะใช้การลงโทษมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด (เหมาแข่ง) เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดี วิธีการดังกล่าวนอกจากเป็นการยับยั้งและแก้ไขผู้กระทำความผิดแล้วยังเป็นการเยียวยาบาดแผลด้านจิตใจให้แก่ผู้เสียหายและสังคมที่ได้รับผลจากการกระทำได้อีกทางหนึ่ง

3. ด้านการรับบทลงโทษ จากพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ที่ไม่สามารถสั่งจำคุก เด็กและเยาวชนได้ จึงทำให้เกิดช่องโหว่ทางกฎหมายที่เปรียบเสมือนเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนไม่เกรงกลัวต่อบทลงโทษและเกิดความคึกคะนองหันกลับมากระทำความผิดซ้ำ การให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนให้มีโอกาสได้กลับตัวเป็นคนดีตามสิทธิที่เด็กและเยาวชนจะได้รับตามกฎหมายนั้นไม่ได้แก้ไขพฤติกรรมหรือปรับนิสัย ทักษะคติของเด็กและเยาวชนให้ดีขึ้นเสมอไป อีกทั้งการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการแบบเดิมๆ คือ การอ้างอิงบทลงโทษของเด็กและเยาวชนตามเกณฑ์อายุของผู้กระทำความผิดและส่งตัวเด็กและเยาวชนไปตัดนินัยยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กนั้นก็ไม่สามารถเป็นหลักประกันหรือสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมได้ว่าเด็กหรือเยาวชนที่เคยถูกดำเนินคดีไปแล้วจะไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก กล่าวได้ว่าการดำเนินกระบวนการเช่นนี้ไม่ได้ส่งผลดีทำให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความหลากหลาย เกรงกลัวต่อบทลงโทษที่จะได้รับ และทำให้การก่อคดีอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในสังคมมีปริมาณลดลง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำคุกในคดีเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด (อรนุช อาษาทองสุข, 2553) ได้กล่าวไว้ว่า ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร้ายแรงที่มีอัตราโทษสูง และพฤติการณ์การกระทำของเด็กหรือเยาวชนมีพฤติการณ์ที่อุกอาจ ซึ่งการลงโทษอาจต้องใช้วิธีการลงโทษจำคุก แต่หลักทั่วไปของการลงโทษเด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดจะพยายามหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุกโดยจะใช้เป็นทางเลือกสุดท้าย ทั้งนี้เพราะศาลเยาวชนและครอบครัวมุ่งคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของเด็กหรือเยาวชนซึ่ง

สมควรจะได้รับการฝึกฝน อบรม สั่งสอน สงเคราะห์และขัดเกลาจิตใจเพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีมีใช้มุ่งที่จะลงโทษเหมือนกับผู้ใหญ่กระทำคามผิด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องปัญหาการกำหนดโทษที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดซ้ำ (นริศรา แสงจิตร, สอาด หอมมณี และคมสัน สุขมาก, 2561) ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุการกระทำคามผิดซ้ำที่เกิดจากบทลงโทษที่ไม่เหมาะสม และลักษณะของกฎหมายที่ส่งผลต่อการกระทำคามผิดซ้ำของเยาวชนเมื่อเยาวชนกระทำคามผิดถูกจับกุมและเข้าสู่กระบวนการพิจารณาพิพากษาหรือรับการบำบัดฟื้นฟูสำหรับเยาวชนแล้ว มิได้รู้สึกเข็ดหลาบกับการต้องโทษกลับคิดว่าตนเป็นเยาวชนย่อมได้รับการลดโทษและรับโทษในระยะสั้นก็สามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติและกลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีก ซึ่งในการกระทำคามผิดครั้งหลังหรือครั้งต่อๆ มาอาจเป็นการกระทำคามผิดเช่นเดิมหรือร้ายแรงกว่าเดิม

4. ด้านการโอนคดี ถึงแม้ว่า พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติให้สามารถโอนคดีได้ แต่ในทางปฏิบัติในประเทศไทยยังไม่มี การโอนคดีไปยังศาลธรรมดา ยังคงใช้แนวความคิดสวัสดิภาพเด็ก ในการพิจารณาคดีและกำหนดบทลงโทษที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กและเยาวชน แต่ในความเป็นจริงยังพบเด็กและเยาวชนที่ไม่ได้สำนึกผิดและมีการเปลี่ยนแปลงตัวเองในทางที่ดีขึ้น ยังคงมีการกระทำผิดซ้ำ อยู่บ่อยๆ สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำคามผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน (ปภัศรา บุตรจินดา และญาดา กาศยปนนท์, 2562) ได้กล่าวไว้ว่าการกำหนดโทษที่จะลงแก่เด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิด โดยการใช้การกำหนดอายุตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 73 ถึงมาตรา 75 ซึ่งเมื่อพิจารณาสภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดในประเทศไทยแล้ว พบว่า นับวันเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดนั้นมียุ่่น้อยลงเรื่อยๆ และการกระทำผิดมีลักษณะที่รุนแรงมากขึ้น จึงทำให้เห็นว่าการกำหนดโทษจะคำนึงเพียงอายุของเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องดูที่สภาพจิตใจ พฤติการณ์ที่เด็กและเยาวชนได้กระทำลงไป มาประกอบด้วย รวมถึงกฎหมายที่มีอยู่มีลักษณะเป็นการคุ้มครองสิทธิของเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดอย่างเคร่งครัด การส่งตัวเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดไปฝึกอบรม เป็นกรณีศาลชั้นต้นอันเป็นศาลเยาวชนและครอบครัวใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษทางอาญา จึงไม่เป็นการลงโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ทำให้เมื่อเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดกลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีกครั้ง ศาลจึงไม่สามารถใช้มาตรการบวกโทษ เพิ่มโทษ นับโทษต่อได้ รวมถึงกรณีการโอนคดีเด็กและเยาวชนไปยังศาลธรรมดาตามมาตรา 97 วรรคสองก็ยังคงไม่สามารถลดปริมาณของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดลงได้ จึงแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันยังขาดมาตรการทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพที่จะนำมาใช้ลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำคามผิดซ้ำ ดังนั้นจากปัญหาดังกล่าวจึงควรมีการแก้ไข

เปลี่ยนแปลงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความเกรงกลัวต่อบทลงโทษที่จะได้รับและไม่หันกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดให้ในคดีอาญาเด็กและเยาวชนจะต้องรับผิดชอบตามอายุในวันที่ก่อเหตุเป็นหลัก จึงทำให้การลงโทษเด็กและเยาวชนมีความหนักเบาตามเกณฑ์อายุของผู้กระทำความผิดแม้ว่าในบางคดีเด็กและเยาวชนจะมีการวางแผนร่วมกันกระทำความผิดในเกณฑ์อายุใกล้เคียงกัน หรือกระทำความผิดร่วมกับผู้ใหญ่ในคดีเดียวกันก็ตาม เด็กและเยาวชนซึ่งตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญานั้นก็จะได้รับการลงโทษน้อยกว่าผู้ใหญ่ที่กระทำความผิด ทั้งนี้เพราะในทางกฎหมายเด็กและเยาวชนถือเป็นบุคคลผู้ซึ่งยังไร้วุฒิภาวะขาดประสบการณ์ในการใช้ชีวิตทางสังคม จึงทำให้ขาดความยับยั้งชั่งใจหรืออาจถูกชักจูงให้ลุ่มหลงกระทำความผิดได้โดยง่าย จนทำให้เกิดช่องโหว่ทางกฎหมายที่เปรียบเสมือนเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนไม่เกรงกลัวต่อบทลงโทษและเกิดความคึกคะนองหันกลับมากระทำความผิดซ้ำ เห็นได้ว่าการให้โอกาสเด็กหรือเยาวชนให้มีโอกาสได้กลับตัวเป็นคนดีตามสิทธิที่เด็กและเยาวชนจะได้รับตามกฎหมายนั้นไม่ได้แก้ไขพฤติกรรมหรือปรับนิสัย ทักษะคติของเด็กและเยาวชนให้ดีขึ้นเสมอไป อีกทั้งการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการแบบเดิมๆ คือ การอ้างอิงบทลงโทษของเด็กและเยาวชนตามเกณฑ์อายุของผู้กระทำความผิดและส่งตัวเด็กและเยาวชนไปตัดนิสัยยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กนั้นก็ไม่สามารถเป็นหลักประกันหรือสร้างความเชื่อมั่นทางสังคมได้ว่าเด็กหรือเยาวชนที่เคยถูกดำเนินคดีไปแล้วจะไม่หวนกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ถึงแม้พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 97 วรรคสอง จะเปิดโอกาสให้ศาลเยาวชนและครอบครัวสามารถส่งตัวเด็กหรือเยาวชนที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ที่มีพฤติกรรมกระทำความผิดร้ายแรง โดยพิจารณาจากสภาพร่างกาย สภาพจิตใจ สติปัญญา และอุปนิสัยของเด็กหรือเยาวชนให้สามารถโอนคดีไปพิจารณายังศาลธรรมดาเพื่อรับการพิจารณาคดีแบบผู้ใหญ่ได้ แต่การดำเนินกระบวนการดังกล่าวก็ไม่ได้ส่งผลดีทำให้เด็กหรือเยาวชนเกิดความกลัวเกรงกลัวต่อบทลงโทษที่จะได้รับ และทำให้การก่อดีอาชญากรรมของเด็กและเยาวชนในสังคมมีปริมาณลดลง

จากการศึกษาปัญหามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดเหตุฉกรรจ์และการโอนคดีในความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชน มีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ด้านอายุของผู้กระทำความผิด ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกาที่ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้กระทำความผิดไว้ที่ 7 ปี น่าจะเป็นการกำหนดอายุของผู้กระทำความผิดได้ครอบคลุมกว่า

2. ด้านกระบวนการทางกฎหมาย การกำหนดเหตุการณ์ในความรับผิดชอบทางอาญาของเด็กและเยาวชน ควรมีการจำแนกมูลฐานความผิดให้มีความชัดเจนเหมือนกับประเทศอังกฤษและเวลส์ ที่กำหนดให้การกระทำความผิดในคดีอุกฉกรรจ์ร้ายแรง ได้แก่ การข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดเกี่ยวกับเพศของเด็ก ความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืนต้องห้าม ต้องได้รับการพิจารณาคดีแบบผู้ใหญ่ หรือในกรณีที่เยาวชนหลายคนร่วมกันก่อคดีอุกฉกรรจ์ร้ายแรงต้องถูกพิจารณาคดีเช่นเดียวกับผู้ใหญ่เหมือนกับประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งการกระทำความผิดในกรณีดังกล่าวจะไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย เป็นต้น

3. ด้านการรับบทลงโทษ มีการกำหนดบทลงโทษที่เหมาะสมกับฐานความผิด ดังเช่น การกำหนดบทลงโทษของฝรั่งเศส อังกฤษและเวลส์ ที่จะมีการลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิตได้ ถ้าหากเป็นการกระทำผิดเหตุการณ์ ซึ่งจะเป็นการให้ความยุติธรรมกับเหยื่อ และป้องกันไม่ให้เกิดเหตุร้ายซ้ำขึ้นในสังคมด้วย

4. ด้านการโอนคดี พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้มีการกล่าวถึงเงื่อนไขในการโอนคดี (1) การโอนคดีเพราะข้อเท็จจริงในเรื่องอายุผิดพลาด (2) การโอนคดีกรณีฟ้องเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดร่วมกับผู้ใหญ่ในศาลธรรมดา (3) การโอนคดีกรณีสภาพร่างกาย จิตใจไม่มีสภาพเช่นเดียวกับเด็กหรือเยาวชน และ (4) การโอนคดีกรณีพิเศษที่อาจจะเกิดเหตุร้าย ซึ่งควรเพิ่มเงื่อนไขการโอนคดี จากการที่พิจารณาแล้วว่า เด็กหรือเยาวชนผู้นั้น มีความคิดอ่าน วุฒิภาวะเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ในการก่อเหตุ มีการวางแผนเตรียมการไว้เป็นอย่างดี แต่จะต้องมีการกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาในข้อนี้ให้ชัดเจนเนื่องจากจะส่งผลในขั้นตอนต่อไป ทั้งการพิจารณาคดี และการกำหนดบทลงโทษ โดยศึกษาได้จาก ฝรั่งเศสที่จะมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการโอนคดีที่ชัดเจน เช่น เป็นการกระทำผิดซ้ำ เป็นการก่อเหตุที่มีการวางแผนล่วงหน้า เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม. (2564). รายงานการดำเนินงานของ
รัฐต่อสาธารณะรายปี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564. เรียกใช้เมื่อ 3 พฤษภาคม
2565 จาก <https://www.djop.go.th/storage/files/2/statistics2564.pdf>

นริศรา แสงวจิตร, สอาด หอมมณี และคมสัน สุขมาก. (2561). ปัญหาการกำหนดโทษที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดซ้ำ. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 14(1), 335-339.

ปภัศรา บุตรจินดา และญาติกา กาศยปนนท์. (2562). ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดซ้ำของเด็กและเยาวชน. การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 14. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

- พงศ์พิทักษ์ สละชีพ. (2563). เห็นด้วยหรือไม่? 15-17 ปี ก่อคดีร้ายแรงซ้ำรับโทษเท่าผู้ใหญ่. เรียกใช้เมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2565 จาก <https://www.change.org/p/รัฐบาล-เห็นด้วยหรือไม่-15-17-ปี-ก่อดคดีร้ายแรงซ้ำ-รับโทษเท่าผู้ใหญ่>
- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ.2565. (2565). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนที่ 28 ก (7 พฤษภาคม 2565).
- สทรรฐ กิติ ศุภการ. (2562). หลักและคำพิพากษา : กฎหมายอาญา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สำนักแผนงานและงบประมาณ สำนักงานศาลยุติธรรม. (2561). รายงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ศาลยุติธรรมและสำนักงานศาลยุติธรรม. เรียกใช้เมื่อ 4 เมษายน 2563 จาก <https://oppb.coj.go.th/th/file/get/file/2019052135c62966b26ece7e5248a8f1b781acff135902.pdf>
- สุทธิดา ใจสำริด. (2563). การลงโทษเยาวชนในคดีอาญา : เยียวยาแก้ไขหรือจูงใจให้กระทำผิดซ้ำ. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2565 จาก https://law.mfu.ac.th/law-news/law-detail.html?tx_news_pi1%5Bnews%5D=5587&tx_news_pi1%5Bday%5D=2&tx_news_pi1%5Bmonth%5D=11&tx_news_pi1%5Byear%5D=2018
- อรนิตย์ บุญรัตน์. (2547). มาตรการทางกฎหมายในการใช้วิธีการคุมประพฤติแบบเข้ม. ใน วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรนุช อาษาทองสุข. (2553). การใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำคุกในคดีเด็กหรือเยาวชนกระทำ ความผิด. รายงานผลงานส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาล ชั้นต้น รุ่นที่ 8. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- อุดม แก้วต่าย. (2555). การใช้ดุลพินิจลงโทษเยาวชน กรณีศึกษานักเรียนยกพวกตีกัน. รายงาน ผลงานส่วนบุคคลของการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10. สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- MGR ONLINE. (2563). กฎหมาย “ไม้นวม” สำหรับอาชญากรเด็ก. เรียกใช้เมื่อ 10 กุมภาพันธ์ 2565 จาก <https://mgronline.com/columnist/detail/9610000126204>